

ANALIZA PRZESTRZENNO-HISTORYCZNA ZAŁOŻENIA PAŁACOWO-PARKOWEGO W ŻYDOWIE GM. ROKIETNICA, POW. POZNAŃSKI. WARTOŚCI ZABYTKOWE REWALORY- ZOWANEGO OBIEKTU UZASADNIENIEM WNIOSKU O SPORZĄDZENIE PLANU PRZESTRZENNEGO MIEJSCOWOŚCI

Grażyna Ławniczak

Ogród Botaniczny UAM w Poznaniu
Adam Mickiewicz University Botanic Garden ul. Dąbrowskiego 165, 60-594 Poznań, Poland

Streszczenie. W trakcie prac rewaloryzacyjnych pałacu i parku w Żydowie (wioska, 430 mieszkańców) poddano analizie przestrzeni zabytkowego założenia, w korelacji do układu komunikacyjnego miejscowości, w celu udokumentowania w kontekście historycznym istniejącego (głównego) wjazdu do pałacu, ewentualnie wskazania innego dojazdu i zaprojektowania drugiego (bocznego) wejścia. Przeprowadzona analiza przestrzenno-historyczna zabytkowego założenia pałacowo-parkowego jest wymogiem do projektu rewaloryzacji parku. W prowadzonych pracach rewitalizacji rezydencji w Żydowie (własność prywatna) wskazane badania przestrzenno-historyczne wytyczyły również warunki do sporządzenia planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego. Jest on niezbędny, by wartości odnowionego zabytku zostały na stałe wpisane w całość kształtu planu miejscowości.

Słowa kluczowe: architektura krajobrazu, pałace, ogrody – Polska, rozwój terenów wiejskich, zagospodarowanie terenu – plan miejscowy

Pałac w Żydowie został zbudowany w stylu neoklasycystycznym według projektu Stanisława Mieczkowskiego na początku XX w., prawdopodobnie w miejscu dawnego dworu. Brak badań archeologicznych struktury budowlanej pałacu, na potwierdzenie tego przypuszczenia można jedynie wskazać widoki dawnego dworu¹. Wówczas majątność Żydowo zmieniła właściciela po śmierci Marii Szodrskiej (1903)². Kolejnym odnotowanym w roku 1909 właścicielem pałacu został Julian Chełmicki, doktor medycyny³.

Pałac przedstawia oryginalną budowlę na planie prostokąta z klatką schodową sytuowaną centralnie, oświetloną przeszklonym dachem. Wejście prowadzi do pałacu przez portyk wielkiego porządku (ryc. 4).

¹ Znane dwa widoki z Żydowa, ilustracje w czasopiśmie „Praca” 1901, nr 43.

² „Dziennik Poznański” z dnia 28 grudnia 1903 zamieścił nekrolog Marii Szodrskiej podpisany przez dzieci, wnuki i prawnuczki. *Teki prof. Włodzimierza Dworzaczka*, Biblioteka Kórnicka.

³ *Teki prof. Włodzimierza Dworzaczka*, Biblioteka Kórnicka – www.bkpan.poznan.pl

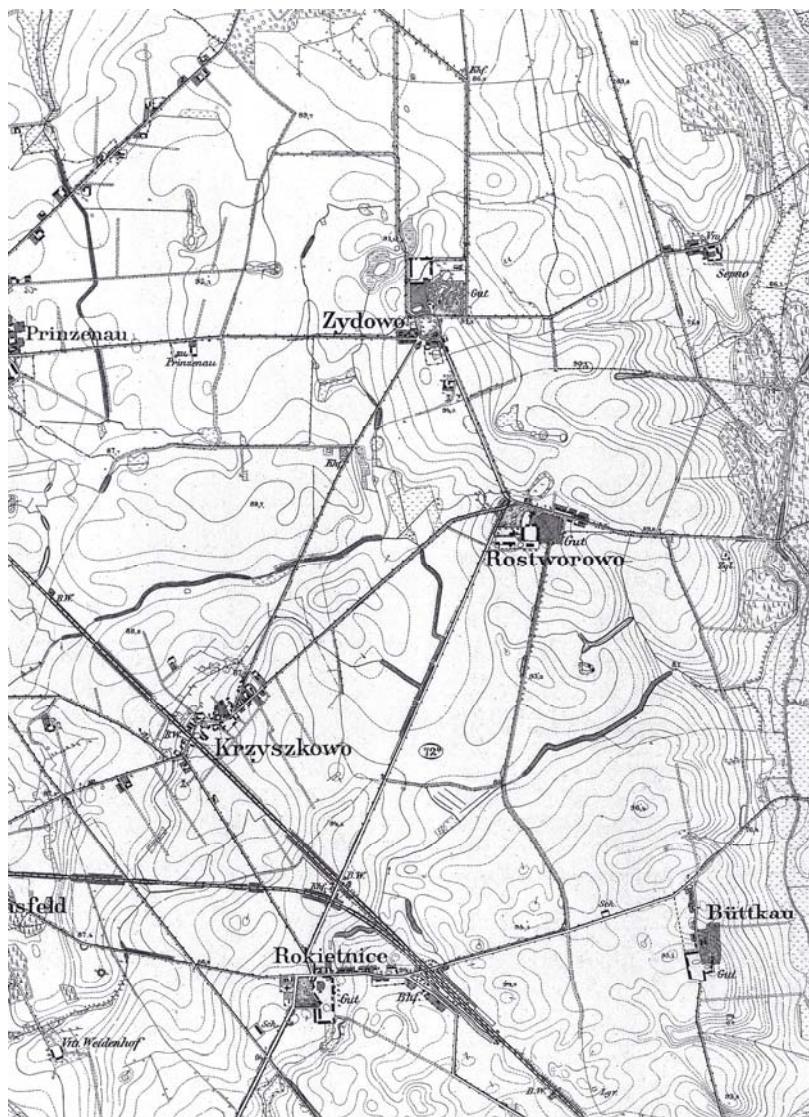

Ryc. 1. Żydowo, fragment mapy: Special Karte von dem Posener Kreise 1821, Archiwum Państwowe w Poznaniu

Fig. 1. Żydowo, a section of the map: Special Karte von dem Posener Kreise 1821, The State Archive in Poznań

Przy pałacu założono park w stylu angielskim na powierzchni ok. 9 ha, który dochodzi do stawu, obecnie włączonego do własności pałacu. W strukturze planistycznej łączy się z wioską i zawsze stanowił centrum miejscowości. Nad stawem sytuowany jest kościół od czasów średniowiecza. Jednak ten istniejący został wzniesiony w latach 1902–1905, konsekrowany 1906 r. Nawiązuje bryłą i detalem architektonicznym do stylu romańskiego.

Przy brzegu stawu w kierunku zachodnim położona jest oficyna z początku XX w. – budynek w stylu dworkowym, charakterystyczny dla polskiej architektury (ryc. 4).

Ryc. 2. Żydowo, obszar dworski, fragment mapy topograficznej 1911, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu

Fig. 2. Żydowo, manorial area, a section of a topographic map 1911, Poznań University Library

Centrum wioski znajduje się przy stawie, do którego dochodzi prostopadle ulica, a przy niej, z obu stron zabudowa wioski. W dawnym założeniu do zagród przylegały pola w układzie niwowym (wieś na planie ulicówki). Układ ten należy do pierwotnego rozplanowania wioski. Utrzymywany jest dojazd do Żydowa od strony Rostworowa z Rokietnicy i dalej do Przeclawia i Przeclawka. W przeciwnym kierunku do Nieczajna (ryc. 1, 2).

GOSPODARSTWO DWORSKIE

Układ komunikacyjny. Historia miejscowości Żydowo sięga okresu średniowiecza. W roku 1404 wzmiankowany został kościół parafialny p.w. św. Mikołaja⁴. W dokumentach średniowiecznych wymieniany jest Mikołaj Żydowski⁵. Centrum wioski Żydowo w 2 poł. XIX w. uległo przekształceniu – co miało związek z własnością Szoldrskich (spokrewnionych z rodziną Działyńskich z Kórnika)⁶. Przy stawie zlikwidowano rozłogi pól, teren rozwinął się gospodarczo, powstała wówczas część dworska miejscowości (ryc. 3).

Na planie katastralnym z 1829 r.⁷ (kopia 1882) widoczne są jeszcze rozłogi pól przy stawie: „Karte von demjenigen Theile der Feldmark Krzyszkowo im Kreise Posen auf welchem nach der Separation die bäuerlichen (Einsassen zu Żydowo), Rostworowo und Krzyszkowo [...]. Pläne [...] im Juli 1829 [...]. Von der Brouillon-Karte kopiert im August 1882 durch J.Krenz Königl. Feldmesser und Kultur »Ingenieur zu Posen«“.

Rozbudowa części dworskiej miejscowości Żydowo nastąpiła opodal stawu, po stronie północno-wschodniej (zarys na pruskiej mapie terenu z 1876 r.) – ryc. 5⁸. Po stronie zachodniej – według rysunku mapy – mógł znajdować się ogród (niewielki sad), który okresowo nie był uprawiany.

Dojazd do dworu poprowadzono podczas rozbudowy w 2 poł. XIX w. od strony południowej, przy placu kościelnym, który był pusty, ponieważ pierwotny drewniany kościół spłonął w 1827 r.⁹. Miejsce wjazdu wyznacza pozostałość fragmentu bramy z okresu tej rozbudowy w postaci czterech kolumn o wysokości 2,40 m, średnicy 40 cm, posadowionych w narożnikach prostokąta o wymiarach 1,70 × 1,10 m (ryc. 2–3). Drugi identyczny element bramy, wyznaczający szerokość wjazdu, nie zachował się (pozostały jedynie fundamenty). Do tej bramy prowadzi brukowana droga wzdłuż placu kościelnego.

⁴ J. Nowacki, 1964. *Dzieje archidiecezji poznańskiej*. Poznań, t. 2, s. 372, podaje, iż patronat nad kościołem należał wówczas do Nałęczów Żydowskich, następnie Szamotulskich i ich spadkobierców Górków i Rokossowskich.

⁵ *Wielkopolskie Roty Sądowe*, T. I, 176, w roku 1393, odnotowano wystąpienie Mikołaja Żydowskiego przeciwko kasztelanowej starogrodzkiej, żonie Mikołaja z Bytnia, stawili się świadkowie: Przeclawski, Mikołaj Krzeszkowski, Jarosław Przeclawski herbu Glaubicz oraz Sędziwoj Objeziński. Nazwiska związane z miejscowościami w okolicach Żydowa (por.) *Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*. Poznań 1992, T. III, s. 495 oraz wyd. 1993–1994, T. III, s. 833.

⁶ Odnotowano w roku 1851 – Jan Wojciech Władysław, syn Włodzimierza Szoldrskiego i Marii Sz. „Marynia” dziedzice Żydowa – Władysław Szoldrski i Albertyna Sz. *Teki Dworaczka*, Biblioteka Kórnicka.

⁷ Zbiór map katastralnych – Poznań Zachód 4, dz. C. Archiwum Państwowe w Poznaniu.

⁸ Topograficzna pruska mapa „Karte des Deutschen Reiches” 1876, 1:100 000, Zbiory Kartograficzne Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu.

⁹ „Praca” 1901, nr 43, potwierdzają przedstawiane mapy.

Ryc. 3. Krajobraz okolic Żydowa gmina Rokitnica, województwo wielkopolskie

Fig. 3. The landscape of the surroundings of Żydowo, Rokitnica commune, Wielkopolskie Voivodeship

Ryc. 4. Pałac w Żydowie ok. 1910 r., architekt Stanisław Mieczkowski. Stan obecny www.mapofpoland.pl

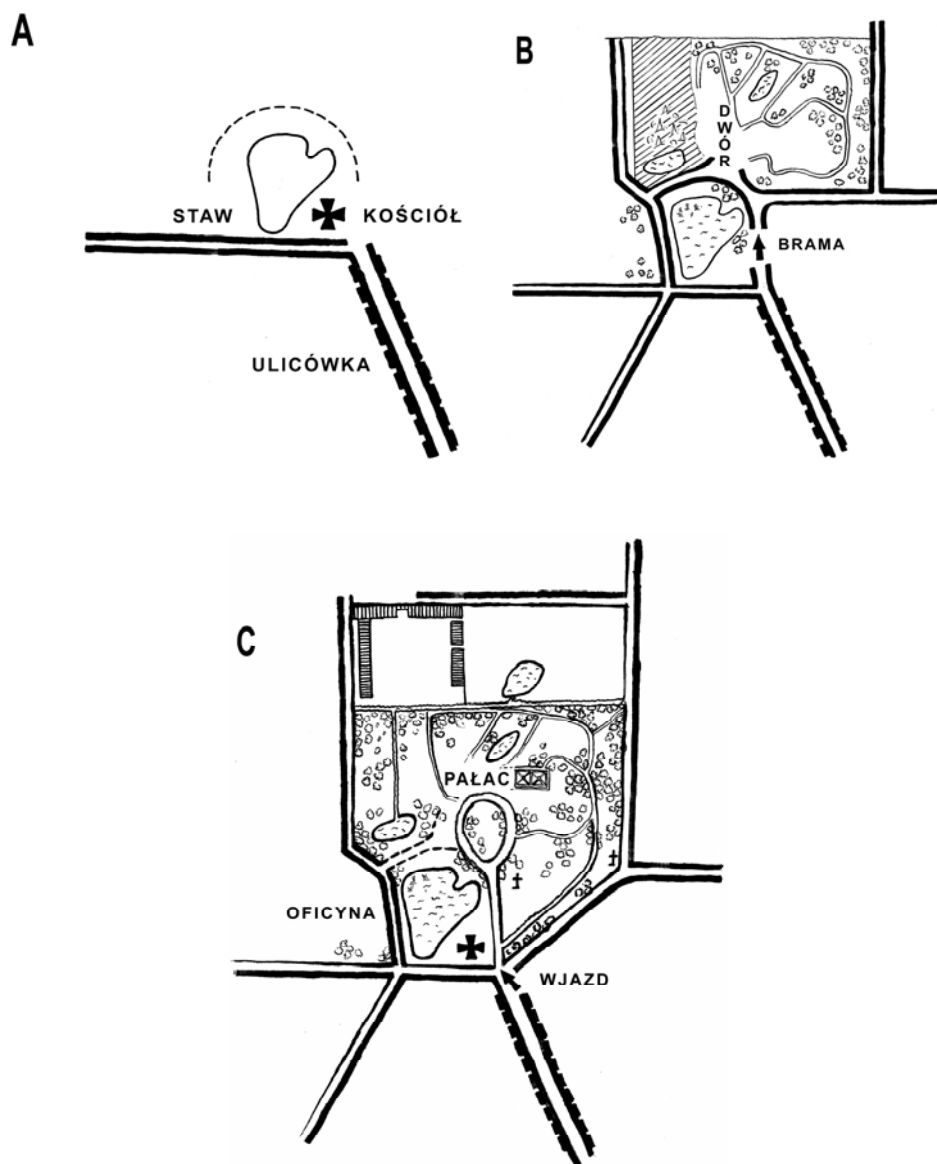
Fig. 4. Palace at Żydowo, about 1910, by architect Stanisław Mieczkowski. Its current state of preservation www.mapofpoland.pl

Stan przedstawiony na mapie z 1876 r., z wjazdem prowadzącym do dworu na wysokości zachowanego fragmentu bramy po stronie południowej, widoczny jest jeszcze na kolejnej mapie z 1889 r.¹⁰ (ryc. 6–9).

Jednocześnie mapa z 1889 wskazuje na dalszą rozbudowę części gospodarczej majątku Żydowo w ostatniej ćwierci XIX w., jeszcze we własności Szoldrskich.

Powstało wówczas duże podwórze gospodarcze z zabudową folwarczną po stronie północno-zachodniej, powyżej założenia dworsko-parkowego (teren ten funkcjonuje obecnie jako ogrodnictwo i jest wydzielony z własności pałacu). Utworzenie podwórza folwarcznego, wystawienie nowych budynków, wiązało się zapewne z likwidacją gospodarstwa przy dworze i z podniesieniem estetyki otoczenia przy nowo wznoszonym pałacu dzięki założeniu parku w stylu angielskim. Zmodernizowano wówczas stawy parkowe w korelacji do przeprowadzonej w gospodarstwie melioracji z zasileniem stawów – urządzenie to w terenie przetrwało do dzisiaj, choć trudno ocenić jego sprawność (ryc. 5).

¹⁰ Mapy pruskie z roku 1887 (1889 druk i późniejsze przedruki) dostępne w Archiwum Państwowym w Poznaniu i Bibliotekach.

Ryc. 5. Fazy historyczno-kompozycyjne centrum miejscowości Żydowo gm. Rokietnica, pow. poznański:
 A – *genius loci*, nad stawem sytuowany jest kościół już od czasów średniowiecza, wioska na planie ulicówki;
 B – obszar dworski 2 poł. XIX w.; C – Rozbudowa obszaru dworskiego XIX/XX w.,
 założenie pałacowo-parkowe w Żydowie

Fig. 5. Historical phases and variations in the spatial arrangement of the village centre of Żydowo, Rokietnica commune, Poznań county: A – *genius loci*, the church has been at this site located near the pond since medieval times, linear settlement of the village; B – manorial area, second half of the 19th c.; C – development of the manorial area in the 19/20th c., layout design of the palace and park

Ryc. 6. Brama wjazdowa 2 poł. XIX w., dawny obszar dworski, Żydowo gm. Rokietnica

Fig. 6. Entry gate, second half of the 19th c., former manorial area, Żydowo

Obecnie założenie pałacowo-parkowe w Żydowie jest nieco większe niż opisywane gospodarstwo dworskie z końca XIX w., powiększone bowiem zostało na początku XX w. o obszar parku od strony południowej (ryc. 5). Przesunięto wówczas wjazd bramny do skrzyżowania drogi z Roztworowa i Przeclawia oraz poprowadzono z tego miejsca przejazd drogą w kierunku Nieczajna, wzdłuż granicy parku. Zmiana ta – jak się wydaje – ma związek z budową istniejącego pałacu w stylu neoklasycystycznym, czyli pochodzi z początku XX w. Stan ten potwierdzają mapy współczesne.

Połączenia komunikacyjne do Rokietnicy przez Roztworowo i Krzyszkowo widoczne są na mapie pocztowej Gilly'ego z końca XVIII w. – mapa dotyczy oznakowania wyłącznie szlaków pocztowych¹¹. Na mapie z 1876 r., analizowana wcześniej, również widnieją drogi pomiędzy miejscowościami Żydowo, Rostworowo, Krzyszkowo, należącymi do jednego gospodarstwa. Drogi łączące wymienione wioski wyznaczają trójkąt – obwód komunikacyjny. Należy podkreślić, iż układ ten nawiązuje do historii gospodarczej miejsca i spełnia do dzisiaj zadania komunikacyjne w warunkach lokalnych. Treść planu z 1829 r. (skopiowany w 1882), podaje, iż miejscowości: Żydowo i Rostworowo należały razem do folwarku Krzyszkowo.

¹¹ Por. *Centralny katalog zbiorów kartograficznych w Polsce*. Red. T. Paćko, W. Trzebiński. Wrocław, Warszawa i in. 1983. Mapa stanowi pomniejszenie zdjęcia topograficznego w 89 ark. W skali 1:50 000 wykonana została pod kier. Gilly'ego, Crona i Langnera w latach 1796–1800.

Ryc. 7. Fragment bramy wjazdowej 2 poł. XIX w., głowice kolumn, Żydowo gm. Rokietnica
Fig. 7. A section of the entry gate, second half of the 19th c., capitals of the columns, Żydowo

Ryc. 8–9. Kolumna XIX/XX w. z sygnaturką na terenie parku w Żydowie
Fig. 8–9. A column from the 19th/20th c., topped with a spirelet, Żydowo park

WERYFIKACJA ZASOBU PRZESTRZENNEGO ZGODNIE Z FAZAMI
ROZWOJU HISTORYCZNO-KOMPOZYCYJNEGO ZAŁOŻENIA
PAŁACOWO-PARKOWEGO W ŻYDOWIE DO CELÓW WNIOSKU
O SPORZĄDZENIE PLANU MIEJSCOWEGO

Założenie pałacowo-parkowe w Żydowie w obecnym kształcie należy do centrum miejscowości. Pochodzi z pocz. XX w., a sam pałac powstał około 1910 r.

Plan historyczny Żydowa sięga czasów średniowiecza, związany jest z osadnictwem nad stawem, tzw. półwieś, nazywana też przywsią, gdzie znajdował się również kościół. Z racji sprawowanego patronatu nad kościołem w Żydowie uznać należy, że w średniowieczu była to zapewne znana miejscowość o znaczącym zapleczu gospodarczym. Właśnie w relacji z rozwojem gospodarczym miejscowość ta umacniała swoją obecność w kolejnych wiekach, w 2 poł. XIX w. nastąpiła rozbudowa części dworskiej wsi we własności Szoldrsich.

Ryc. 10. Staw w Żydowie, w tle oficyna z pocz. XX w.

Fig. 10. Pond at Żydowo, the outbuilding seen in the background was built at the beginning of the 20th c.

Pierwsza faza kształtowania miejscowości w okresie średniowiecza dotyczy układu osadniczego przy stawie i wzniesienia kościoła. Następnie rozbudowa wioski postępowała wzdłuż ulicówki (ul. Rostworowska). Układ ten przedstawia genius loci – konkretną rzeczywistość powiązaną z codziennym życiem mieszkańców, które od pokoleń koncentrowało się wokół stawu.

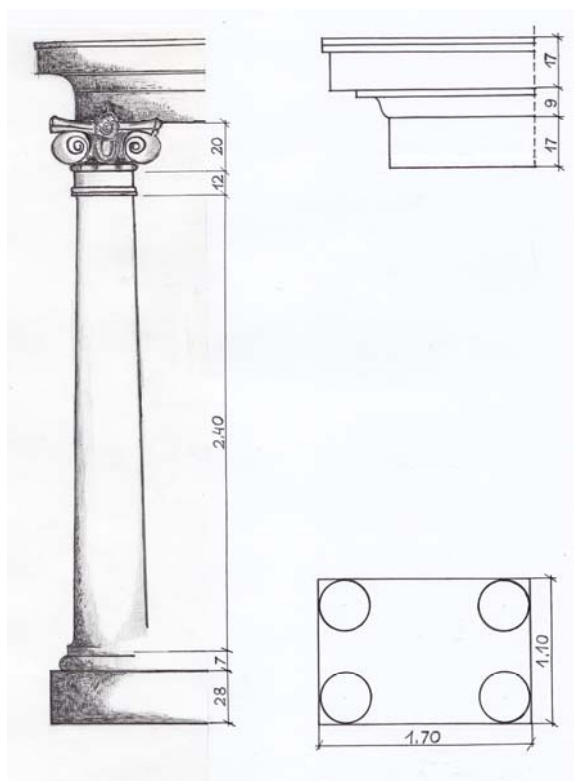
Ryc. 11. Oficyna w Żydowie, styczeń 2015, nieład przestrzenny, dysharmonia krajobrazu spowodowana brakiem zachowania walorów historyczno-kompozycyjnych

Fig. 11. Back premises of one of the buildings at Żydowo, January 2015, spatial disarray that brings a landscape disharmony caused by lack of preservation of historical and architectural values

Z początkiem XXI w. staw ten został włączony, drogą kupna z zasobów Skarbu Państwa, do własności pałacu. Również tą drogą wyłączona została z obszaru pałacu zabytkowa oficyna, wykupiona przez lokatorów. Oddzielną własność przedstawia też zaplecze folwarczne – dawne podwórze z budynkami gospodarskimi, powstałe niegdyś przy rozbudowującej się część dworskiej w 2 poł. XIX w.

W minionym okresie teren dawnego gospodarstwa dworskiego użytkowany był przez Państwowe Gospodarstwo Rolne. W żaden sposób nie pielęgnowano tkanki zabytkowej tego miejsca – ład przestrzenny przestał istnieć. Zarówno pałac, jak i park znajdują się w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu.

Obecnie wobec wydzielonych własności na obiekcie zabytkowym wymagane jest uregulowanie relacji przestrzennych – historycznych. Przede wszystkim wyznaczenie drogi wzdłuż oficyny pomiędzy stawem. Droga ta była utrzymywana w przeszłości (tak wykazują przedstawione mapy) i po skręcie w prawo prowadziła niegdyś do dworu Szoldrskich, na lewo od tej drogi dojazdowej położony był ogród (sad), niezależnie od wjazdu po stronie południowej, udokumentowanego fragmentem zachowanej bramy (ryc. 10, 11).

Ryc. 12. Inwentaryzacja bramy z 2 poł. XIX w., pozostałość dawnego wjazdu w parku w Żydowie

Fig. 12. Inventory survey of the entry gate from the second half of the 19th c., the remains of the former park entrance at Żydowo

Z wyznaczonej drogi byłby dostęp do stawu. Obecnie ten odcinek ziemi (fragment dawnej drogi) jest uprawianym ogródkiem przydomowym przez lokatorów oficyny. W zamiarze porządkowania przestrzeni byłoby również uzgodnienie dojazdu do zaplecza folwarcznego, obecnie funkcjonującego jako gospodarstwo ogrodnicze. W planie miejscowym chodziłoby o ciąg dróg wokół założenia pałacowo-parkowego, skomunikowany z wioską i połączony z drogami dojazdowymi do niej¹².

¹² XXVII sesja Rady Gminy Rokietnica dnia 27 sierpnia 2012, Uchwała XXVII/217/2012 w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Żydowo, część północna.

KIERUNKI DZIAŁAŃ PRZYSZŁOŚCIOWYCH Z UWZGLĘDNIENIEM TRADYCJI MIEJSCA – RELIKTÓW HISTORYCZNYCH ORAZ ZASOBÓW EKOLOGICZNYCH

Przebudowa założenia pałacowo-parkowego w Żydowie, działanie podjęte przez prywatnego inwestora, przedstawia również zadanie w zakresie porządkowania przestrzennego miejscowości. Rewaloryzowany teren zabytkowy zajmuje bowiem prawie połowę wioski, stąd podejmowane prace są również ważne dla społeczności lokalnej. Wymagają ustalenia kluczowych relacji z mieszkańcami, przede wszystkim w kwestii dostępu do stawu i sposobu użytkowania parku.

W zasobie przestrzeni historycznej miejscowości Żydowo widoczne jest racjonalne gospodarowanie przestrzenią – obszar dworski włączony był w całość kształtu systemu gospodarstwa. Melioracja łąk i ich osuszanie jednocześnie służyło zasilaniu wodnemu stawów parkowych. Aspekt gospodarczy regulował warunki przyrodnicze stawów – utrzymywał ich żywotność. Powiązanie urządzeń melioracyjnych w strukturze zabytkowego parku przedstawia krajobraz kulturowy.

Urządzenia gospodarcze wpływały na walory przyrodnicze tych okolic – kształtowały tereny łąkowe, oczka wodne, które w naturze stanowią otulinę Pawłowicko-Sobockiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (utworzony w 2000 r.) – Projekt Natura 2000 w ciągu ekologicznym ochrony wód Samicy Kierskiej, gdzie znajdują się łąki, torfianki, trzcinowiska i oczka wodne.

Inwentaryzacja zasobów przestrzeni historycznej gospodarstwa należy do zapisu dziedzictwa kulturowego. Przykład zasilania stawów parkowych w Żydowie w systemie melioracji (rozwiązanie zapewne spotykane przy innych zabytkowych parkach podworskich) stanowi element historyczny ogrodów w Polsce. Należałoby podobne urządzenia dokumentować i poddać ocenie (ryc. 12).

Z punktu widzenia konserwatorskiego zinwentaryzowano fragment bramy w Żydowie – pozostałość dawnego wjazdu z 2 poł. XIX w. (ryc. 8). Odszukany został analogiczny pod względem architektonicznym wjazd w Górnicy w powiecie ostrowskim. Wjazdy te nie pełnią już dawnych funkcji (ryc. 13, 14).

Również analogie zabytkowej bramy z Żydowa wymagają dokumentacji konserwatorskiej, przenoszą bowiem wiedzę w zakresie małej architektury parkowej. Spotykane jeszcze na terenie parków wazy, porzucone kolumny, tralki – relikty historycznego wyposażenia należałoby inwentaryzować poprzez sporządzenie dokumentacji konserwatorskiej. Dostarczają one materiał porównawczy i wymiary – istotne przy odtwarzaniu małej architektury w parkach zabytkowych. Proporcje tych obiektów odnoszą się do skali parku i stylów historycznych. Są one na ogół bardziej monumentalne od wprowadzanych efektów współczesnych rekonstrukcji.

Ryc. 13. Górzno, brama wjazdowa poł. XIX w. okres założenia parku, fot. Stanisław Małyško [w:] *Majątki wielkopolskie, powiat ostrowski*, red. Małyško S., Szreniawa 1996, Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie

Fig. 13. Górzno, entrance gate from the half of the 19th. c., at the time of the park's construction, photo: Stanisław Małyško [in:] *Majątki wielkopolskie, powiat ostrowski*, ed. Małyško S., Szreniawa 1996, Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno-Spożywczego w Szreniawie

Ryc. 14. Rude Siolo, resztki bramy wjazdowej, koniec XVIII w., polskie dziedzictwo kulturowe na Wschodzie, fot. Zbigniew Hauser [w:] *Spotkania z zabytkami*, 1998, 3, s. 18

Fig. 14. Rude Siolo, the remains of the entrance gate, the end of the 18th. c., Polish cultural heritage in the Eastern Borders, photo: Zbigniew Hauser [in:] *Spotkania z zabytkami*, 1998, no. 3, p.18

Temat rewaloryzacji założenia pałacowo-parkowego w przedstawionym badaniu wnosi istotne wnioski, które jednoznacznie wskazują na konieczność i potrzebę utrzymania znaczenia historycznego miejscowości Żydowo, wprowadzenia strefy ochrony konserwatorskiej, co wiąże się z koniecznością sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego¹³.

¹³ Obiekt pałacowy w Żydowie był rewaloryzowany przez inwestora prywatnego. W trakcie jego działania zaistniała potrzeba sporządzenia planu miejscowego. Można zwrócić uwagę na Ustawę z dnia 31 stycznia 1961 r. o planowaniu przestrzennym Dz.U. 1961 nr 7 poz.47, Rozdział V Plany realizacyjne Art. 37 pkt 2 W przypadku gdy planem realizacyjnym mają być objęte tereny, dla których nie ma zatwierdzonego szczegółowego planu zagospodarowania przestrzennego, inwestor obowiązany jest opracować projekt takiego planu dla terenu objętego lokalizacją danej inwestycji na podstawie wytycznych udzielonych przez właściwy organ miejscowego planu

SPACIAL AND HISTORICAL ANALYSIS OF THE LAYOUT DESIGN OF THE PALACE
AND PARK AT ŻYDOWO, A VILLAGE IN THE ADMINISTRATIVE DISTRICT OF GMINA
ROKIETNICA, WITHIN POZNAŃ COUNTY, GREATER POLAND VOIVODESHIP.
HISTORIC VALUE OF THE STRUCTURE TO BE RENOVATED AND RESTORED
AS THE JUSTIFICATION OF THE PROPOSAL FOR A SPATIAL ARRANGEMENT PLAN
OF THE VILLAGE

Abstract. During the work of the revaluation of the palace and park in the Żydowo (village, 430 inhabitants) were analyzed historical assumptions space, in correlation to the communication system of the village, in order to document the historical context of the existing (main) entrance to the palace, possibly indicating a different design directions and the second (side) entrance. Spacial and historical analysis of the layout design of the palace and park complex is a requirement for the park restoration project. The revitalization of the work carried out in the Żydowo residence (private property) indicated spatio-historical research paved the conditions for the preparation of the local development plan. It is essential that the values of the monument has been renewed permanently inscribed in the whole plan of the village.

Key words: landscape architecture, palaces, gardens, Poland, development of rural areas, land use, local development plan

tłumaczenie
transl. by Tomasz Olszewski

fotografie, rysunki
phot., fig. by Grażyna Ławniczak

przestrzennego. Projekt tego planu podlega uzgodnieniu i zatwierdzeniu zgodnie z ogólnie obowiązującymi przepisami. Ustawa o planowaniu przestrzennym z 1961 r. zakładała udział inwestora w tworzeniu planów miejscowych, przy rewaloryzacji obiektów zabytkowych plan miejscowy odnosiłby się również do działalności historycznych miejsc i budynków oraz podobnych atrakcji turystycznych (PKD 2007 – 9103Z).

Artykuły Rozdziału V Plany Realizacyjne z ustawy o planowaniu przestrzennym z 1961 r. zostały skreślone przez art. 68 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 24 października 1974 r. Prawo budowlane (Dz.U.1974.38.229) z dniem 1 marca 1975 r.